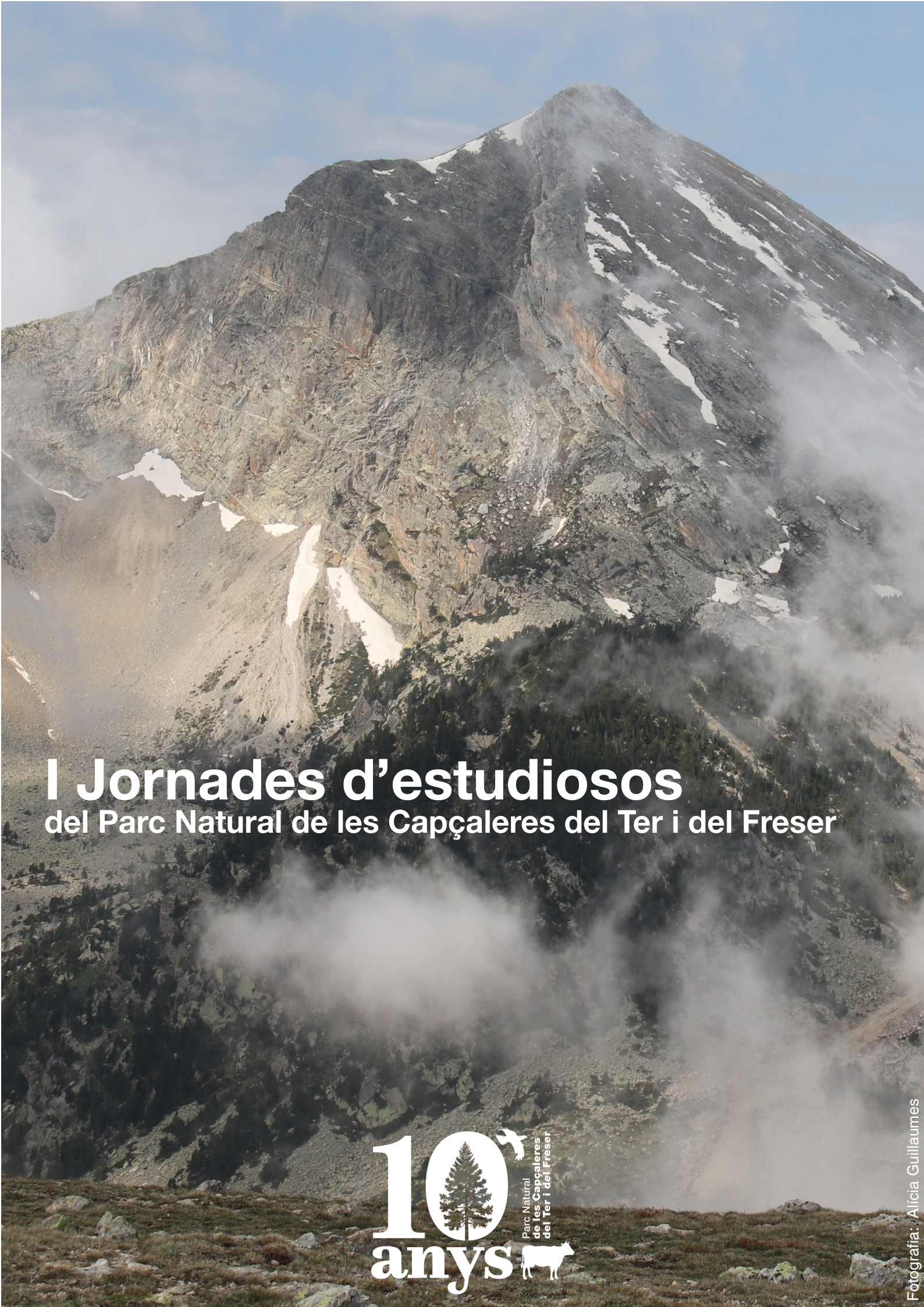

I Jornades d'estudiosos
del Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser

10 anys

Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser

Fotografia: Alícia Guillaumes

Fotografia: Albert Vila

Dijous 16 d'octubre

Patrimoni natural i sistemes agropastorals

Parc Natural
de les Capçaleres
del Ter i del Freser

Generalitat
de Catalunya

8:30-9:00	Recepció dels assistents i ponents
9:00-9:30	**10 anys del Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser** *Santi Farriol—director del Parc Natural*
9:30-10:00	**Seguiment i estudi dels ocells amenaçats de muntanya** *Guillem Mas i Irene Figueroa—Associació Paisatges Vius* Al Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser habiten tres ocells amenaçats i emblemàtics del Pirineu. El gall fer, "en perill d'extinció", ha patit una regressió dràstica, amb més del 30% de disminució entre 2015 i 2025 i només dos mascles censats al Ripollès el 2025. La perdiu blanca, "vulnerable", manté un petit nucli aïllat i genèticament singular, situat al límit meridional de la seva distribució i molt sensible a impactes com el canvi climàtic o la pressió turística. El mussol pirinenc, també "vulnerable", era encara poc conegut fins aquests darrers anys, ja que la seva presència no va ser confirmada a Catalunya fins els anys 80. Des de la creació del Parc, i sobretot des del 2019, s'han intensificat els esforços de recerca i seguiment per orientar la gestió i garantir-ne la conservació.
10:00-10:30	**Els petits mustèlids del Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser** *Salvador Salvador—biòleg, investigador de la Universitat de Girona* El Parc Natural de les Capçaleres és l'únic espai natural que allotja les tres espècies de petits carnívors amenaçades a Catalunya: el turó, l'ermini i la mostela, tots ells mustèlids pertanyents al gènere Mustela. El turó, el més amenaçat de tots, ocupa en baixes densitats els fons de vall i boscos montans del parc, especialment a la vall de Setcases, on segurament mantingui el nucli romanent de major importància de Catalunya. L'ermini, en canvi, només es troba a les cotes més altes del parc, en àrees cada vegada més reduïdes degut a la disminució de la innivació; mentre que la mostela és molt més ubiqua, però també escassa. Els estudis realitzats al parc estan contribuint decisivament a la conservació d'aquests carnívors tan poc coneguts.
10:30-11:00	**Catàleg d'abelles silvestres al Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser: resultats preliminars** *Anselm Rodrigo, Antonio Burguillos, Berto Gil , J. Retamero, Gerard Rigola, Iraima Verkaik i Jordi Bosch—Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals* El 2022 el Grup d'Ecologia dels Insectes i la Pol·linització (GEIP) del CREAF va iniciar una sèrie de mostreigs amb l'objectiu d'elaborar el catàleg de les abelles silvestres al Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser. Fins ara s'han identificat 151 espècies, de les quals dues representen cites noves per a la Península Ibèrica. Destaquen també una espècie vulnerable, 10 de gairebé amenaçades i un 21% d'espècies amb informació insuficient segons la llista vermella d'abelles d'Europa. Aquests resultats evidencien el gran valor de conservació d'aquest espai pels insectes pol·linitzadors.
11:00-11:30	**Els coleòpters del Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser** Sergi Tròcoli—veterinari i entomòleg aficionat, Museo Nacional de Ciencias Naturales de Madrid Quan es declara un espai natural protegit és fonamental catalogar els organismes que hi habiten per conèixer la biodiversitat i establir-ne el valor ecològic. Tot i que grups com mamífers, aus, peixos i diversos artròpodes (papallones, libèl·lules, himenòpters) són força coneguts, l'ordre Coleoptera continua molt poc estudiat. Només es disposa de cites aïllades i manca un catàleg complet i una campanya de mostrejos sistemàtics. A causa del seu elevat nombre d'espècies, la diversitat d'hàbitats on viuen i la seva biologia variada, els coleòpters constitueixen excel·lents bioindicadors per avaluar i comprendre l'estat ecològic dels espais naturals.

11:30-12:00	PAUSA CAFÈ
12:00-12:30	**Les papallones diürnes de la Capçalera del Ter** *Mike Lockwood—naturalista entomòleg* En els darrers anys s'ha realitzat la cartografia UTM 1x1 km de les papallones diürnes al Parc Natural i a la vall de la Capçalera del Ter (Llanars, Vilallonga de Ter i Setcases). S'han detectat 139 espècies, que amb dues més no retrobades configuren un catàleg de 141. El 2025 ha destacat la descoberta d'una colònia molt nombrosa de la donzella de la bistorta, espècie En Perill d'Extinció a Catalunya i inclosa al catàleg de fauna amenaçada, així com la retrobada del merlet boreal, no citat a la zona des del 1974. Es preveu continuar les prospeccions en els pròxims anys, especialment als hotspots ja identificats, centrant-se en l'estudi de les espècies alpines i la seva relació amb el canvi climàtic.
12:30-13:00	**Seguiments de flora amenaçada i d'hàbitats** *Xavier Oliver—Delegació de la Garrotxa i del Ripollès de la Institució Catalana d'Història Natural* La Delegació de la Garrotxa i del Ripollès de la Institució Catalana d'Història Natural desenvolupa dos programes de seguiment a les comarques: un de flora amenaçada i un altre d'hàbitats, amb localitats i parcel·les dins el Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser. Els primers seguiments daten dels anys 80, tot i que la majoria es van establir a partir del 2000. Es realitzen amb periodicitat variable (anual, quinquennal o decennal) segons la importància de l'espècie o hàbitat. Les dades recollides inclouen evolució poblacional, impactes i qualitat de l'hàbitat, permetent diagnòstics i mesures de conservació. Cada cinc anys, la informació s'integra en informes de l'entitat per orientar accions de gestió i protecció.
13:00-13:30	**Floralab i Floralab+ : projectes POCTEFA enfocats a l'estudi i la divulgacio de la flora dels Pirineus orientals** *Maria Martin—Fédération des réserves naturelles catalanes* Liderats per la Fédération des réserves naturelles catalanes, els projectes Floralab i Floralab+ impulsen la recerca, conservació i divulgació de la flora transfronterera a l'est dels Pirineus (Pirineus Orientals, Arieja, Catalunya i Andorra). Reuneixen 13 entitats sòcies i proposen una estratègia comuna en dos eixos. El primer, els Laboratoris Botànics a Cel Obert, busca crear espais de referència en coneixement botànic (ecològic, biogeogràfic, genètic), formació, seguiment i conservació d'espècies rares i amenaçades. El segon, l'acreditació de "Pobles Botànics dels Pirineus", vol reforçar les polítiques municipals que valorin la flora local, reconeixent els pobles compromesos amb la preservació del patrimoni botànic.
13:30-14:00	**Inventari per a la conservació de la geodiversitat i el patrimoni geològic al Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser** *Miquel Casas i Llorenç Planagumà—geòlegs, Centre per a la Sostenibilitat Territorial* La conservació i millora del patrimoni geològic és un objectiu clau del decret de creació del Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser. Per garantir-la, és essencial conèixer bé els elements geològics presents i el seu estat de conservació. En aquest marc, s'està elaborant un inventari de punts d'interès geològic amb diversos objectius: catalogar i caracteritzar el patrimoni geològic, millorar la seva protecció i la de la geodiversitat, establir un model de gestió específic i desenvolupar eines de divulgació i educació ambiental. Aquest inventari ha de ser una eina fonamental per integrar la geodiversitat dins la gestió i conservació del Parc.
14:00-16:00	DINAR

16:00-16:30	**Estat de conservació de les molleres del Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser** *Eulàlia Pladevall[1,2], Roger Pallàs[3] i Aaron Pérez[1,2]—1.Universitat de Barcelona (UB) i 2.Institut de Recerca en Biodiversitat (IRBio) 3.IMBRICA environament&engineering* Les molleres són una tipologia d'aiguamoll típic de climes temperats, freds o alpins, i inclouen un bon nombre d'hàbitats, associacions florístiques i flora específica. Al Ripollès, majoritàriament es formen en surgències d'aigua als vessants de muntanya i per damunt dels 1.900m d'altitud, ocupant àrees reduïdes i fragmentades. Una de les amenaces principals per les molleres als Pirineus és la sobre-freqüentació del bestiar domèstic, que pot afectar negativament tant el desenvolupament de la seva flora com la conservació del seu sòl. Determinar l'estat de conservació de les molleres pot ser una eina útil per a la gestió i preservació d'aquests hàbitats als espais naturals protegits.
16:30-17:00	**Seguiment i evolució dels hàbitats de congestera** *Estela Illa—Universitat de Barcelona (UB) i Institut de Recerca en Biodiversitat (IRBio)* A l'alta muntanya, la neu és un factor ambiental clau que regula la vegetació, especialment a les congesteres, on pot persistir fins a l'estiu avançat. Aquest hàbitat, que acull espècies bòreo-alpines com *Salix herbacea* o *Gnaphalium supinum*, actua com a reservori de biodiversitat però és molt sensible al canvi climàtic, ja que la fusió primerenca de la neu pot afavorir l'entrada d'espècies més competitives. Per analitzar-ne l'evolució, els anys 2012-2013 es van establir parcel·les de seguiment en 14 localitats pirinenques dins el projecte OPCC-POCTEFA, inclòs el circ d'Ulldeter. Posteriorment, el 2017-2018 s'hi instal·laren cambres OTC per simular l'escalfament i estudiar-ne els efectes. Els resultats indiquen un enriquiment progressiu en espècies generalistes i, sota condicions més càlides, l'expansió d'espècies de prat com *Nardus stricta* o *Trifolium alpinum* en detriment de *Salix herbacea*.
17:00-17:30	**Seguiments botànics dels prats més representatius del Parc Natural** *Pere Aymerich—biòleg, consultor en biodiversitat* Els prats són un element important del paisatge del Parc Natural i la base de l'economia ramadera. Són també hàbitats importants, que s'han de conservar en bon estat, i que localment estan afectats per factors diversos (canvis en les pràctiques agroramaderes, concentracions de bestiar, freqüentació turística...). Des de 2020 s'han establert 76 parcel·les de seguiment de prats, que han de servir per anar avaluant el seu estat i els factors que els afecten. També s'ha estudiat l'estat de conservació actual de tots els prats de dall, un hàbitat en regressió.
17:30-18:00	**Avaluació de l'estat ecològic dels prats a partir de la metodologia del transsecte** *Cèlia Pérez i Andreu Salvat— Aprèn, serveis ambientals S.L.* Els hàbitats d'espais oberts, sovint vinculats a la ramaderia i amb un gran valor productiu, presenten un elevat interès per a la conservació de la biodiversitat. Per poder avaluar l'estat ecològic d'aquests ecosistemes, l'any 2014 es va crear a Catalunya el *Protocol per a l'avaluació de l'estat ecològic dels prats per a la muntanya mitjana del nord-est de Catalunya* (Salvat & Casas, 2014), adaptant la metodologia proposada a Alemanya i França. Posteriorment s'han fet diverses adaptacions en diferents àrees geogràfiques del territori, una d'elles al Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser. Es presenta el Protocol per a l'avaluació de les pastures subalpines del PNCTF i els resultats de les 77 pastures avaluades durant els últims 6 anys (2020-2025).
18:00-18:30	**Maneig ramader i condicions farratgeres dels prats del Parc Natural** *Marc Taüll— Centre de Ciència i Tecnologia Forestal de Catalunya (CTFC)* El Centre de Ciència i Tecnologia Forestal de Catalunya (CTFC) va realitzar per encàrrec del Parc Natural de les capçaleres del Ter i el Freser (PNCTF) i la Diputació de Girona (DIGI) un estudi de les pastures herbàcies a la comarca del Ripollès. Es va fer el seguiment de les tipologies de pastures que abasten major superfície, i que són les següents: i) pastura alpina rasa; ii) pastura mèsica de pèl caní; iii) pastura de l'estatge altimontà calcícola; iv) pastura de l'estatge altimontà acidòfila. Es va obtenir la caracterització ecològica d'aquestes pastures, la seva composició florística, així com la producció, valor nutritiu, i recomanacions de maneig per als ramaders que hi porten el bestiar.

Divendres 17 d'octubre

Història i ús públic del Parc Natural

Parc Natural
de les Capçaleres
del Ter i del Freser

Generalitat
de Catalunya

8:30-9:00	Recepció dels assistents i ponents
9:00-9:30	**Pla Estratègic d'Educació i Voluntariat Ambiental del Parc Natural** *Xavier Bachero—Centre d'Educació Ambiental Alt Ter* Presentació de la diagnosi realitzada al parc natural per detectar les necessitats en matèria d'educació i voluntariat ambiental i que ha permès identificar els diferents agents i espais educatius del territori, detectar les principals mancances i problemàtiques i proposar una estratègia d'actuació en 10 accions concretes, segons destinataris, que són la base de l'educació i el voluntariat ambiental al espai natural.
9:30-10:00	**Les mines històriques a l'alta muntanya del Ripollès** *Francesc Roma—historiador* Aquesta comunicació tractarà la mineria contemporània a la part nord del Ripollès, especialment la primera febrada minera als anys quaranta del segle XIX. Intentarà explicar en quin marc històric s'inclou aquesta mineria de muntanya, fent una referència especial als minerals metàl·lics i deixant de banda el carbó. També es parlarà de les limitacions que té l'aproximació històrica a aquesta realitat.
10:00-10:30	**Camins de romiatge de Núria** *Antoni Llagostera—Centre d'Estudis del Ripollès* Un santuari muntanyenc important com Núria li calia assegurar-se del trànsit de peregrins des de tots els punts cardinals. Aquests importants camins han estat objecte d'una història llarga, plena de fets històrics i miraculosos, dels que cal ser conscient per una justa valoració i pel seu impuls.
10:30-11:00	**Gestió forestal i conservació als boscos públics del Ripollès. El cas del Parc Natural** *Jordi Faus—Enginyer de forests* La xerrada se centrarà en la gestió forestal al Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser, un espai protegit eminentment alpí i subalpí, amb prats i boscos que tenen un gran interès natural i ecològic. S'hi presentaran les diferències de gestió segons la titularitat de les finques —municipal o de la Generalitat— i com això es tradueix en estratègies i línies d'actuació diverses. També s'exposaran els objectius i criteris que guien la planificació i l'execució dels treballs forestals, orientats a compatibilitzar l'aprofitament sostenible dels recursos naturals amb la conservació de la biodiversitat i dels valors naturals del parc
11:00-11:30	**Estudi de freqüentació i caracterització dels visitants del Parc Natural** *Estela Farias—INEFC, Universitat de Lleida* L'estudi de freqüentació i caracterització de visitants al PNCTF va permetre, per una banda, calcular d'una forma més exhaustiva l'afluència anual de visitants al Parc (485.000 visites/visitants) i identificar-ne el perfil genèric i, per una altra banda, calcular l'impacte econòmic directe generat pels visitants al territori (12,4 milions d'euros anuals) i establir un sistema de seguiment de l'afluència basat en l'ús d'11 comptadors automàtics.
11:30-12:00	PAUSA CAFÈ
12:00-12:30	**Estudi de capacitat de càrrega del Puigmal** *Victor Dorado—INEFC, Universitat de Lleida* L'estudi de capacitat de càrrega del Puigmal, encarregat pel Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser, va calcular els límits de visitació sostenible al cim i a l'accés de Fontalba. Els resultats van mostrar que, tot i que a escala anual no hi ha excedents de visitants, durant juliol i agost la pressió turística supera àmpliament la capacitat del territori. A partir del resultats, es van proposar alternatives en la gestió de l'ús públic que promoguessin un ús sostenible del territori.

12:30-13:00	**Els paisatges culturals de les valls de Núria i Coma de Vaca (Queralbs): arqueologia, territori i societat** *Josep M. Palet, Marta Flórez, Arnau Carbonell—Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC) i Grup d'Investigació en Arqueologia del Paisatge (GIAP).* En les darreres dècades, la recerca arqueològica duta a terme a les zones d'alta muntanya europees ha demostrat que constitueixen paisatges culturals modelats al llarg del temps i que contenen un important llegat patrimonial, resultat d'una intensa activitat humana. A les comarques del Ripollès i la Cerdanya, especialment a les valls de Núria i de Coma de Vaca, des del 2010, s'ha desenvolupat un programa integral de recerca arqueològica i paleoambiental des de l'ICAC-CERCA. En aquest marc, s'han estudiat nombroses estructures relacionades amb activitats ramaderes (tancats, cabanes, corredors de munyir, etc.), datades entre el neolític mitjà i els períodes modern i contemporani. La reutilització d'alguns jaciments al llarg del temps explica l'excel·lent estat de conservació de moltes estructures i el seu alt valor patrimonial.
13:00-13:30	**Arqueologia de la mort al Roc de les Orenetes, un sepulcre prehistòric al Pirineu** *Carlos Tomero—catedràtic en prehistòria a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)* En el marc del projecte ARRELS prehistòriques els arqueòlegs Carles Tornero i Eudald Carbonell han descobert el sepulcre col·lectiu del Roc de les Orenetes (Queralbs), localitzat a més de 1800 m al Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser. Actualment, es considera el sepulcre prehistòric més important dels Pirineus. En aquesta conferència es farà una presentació de la recerca científica que s'ha dut a terme i s'explicarà la rellevància de la troballa.
13:30-14:00	**El PNCTF com exemple de divulgació i coneixement de la classificació ATES vinculada a la gestió del risc d'allaus** *Josep Ramisa—ATES Maps* La cartografia ATES, acrònim d'Avalanche Terrain Exposure Scale, s'ha anat implementant poc a poc al Pirineu. Com el seu nom indica, aquesta cartografia classifica el terreny en tres categories en funció de la seva exposició a les allaus. La seva simplicitat permet, tant a usuaris amb o sense experiència, entendre el risc que suposa progressar sobre terreny exposat a les allaus. La importància de la seva cobertura arreu del territori d'alta muntanya així com la seva divulgació, és clau per a la prevenció dels riscos associats a les allaus. El cas del PNCTF permet exemplificar tot allò relacionat amb la implementació de la cartografia, des d'aspectes tècnics de la pròpia cartografia fins a diferents realitats territorials i la seva gestió administrativa.
14:00	Fi de la jornada

Lloc de trobada: sala Cal Marquès (Camprodon)

Horari: Dijous 9:00 h a 18:30 h (8:30h recepció d'assistents)
Divendres de 9:00 h a 14:00 h (8:30h recepció d'assistents)

Per a més informació:

Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser

Tel. 972 70 22 09, pnterfreser.tes@gencat.cat

Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser

Generalitat de Catalunya